

KISZELY ISTVÁN

MAGYARORSZÁG BEMUTATKOZIK

A magyarság rövid története

A Kárpát-medence – Terra benedicta (Áldott föld) – a legkorábbi időkől kezdve lakott volt, amit éghajlata, a Kárpátok védő ölelése, termékeny földje, vízzel való bőséges ellátottsága, sajátságosan gazdag növény- és állatvilága biztosított. A biodiverzitás mintapéldája ez a szinte zárt földrajzi egység, ezért mindenképpen védendő a globális behatások ellen.

Kr.e. 9-8 millió évvel ezelőtt Rudabányán él az ősi emberszabású majom, a *Rudapithecus hungaricus*.

Kr.e. 320 000 évvel ezelőtt Vértesszőlősen kerülnek elő a magyarországi előember, a *Homo (erectus seu sapiens) paleohungaricus n. ssp. Thoma* maradványai.

Kr.e. 200 000 év körüli időből számos ősemberi („neandervölgyi”) lelet származik (Subalyuk-Cserépfalu, Érd, stb.).

Kr.e. 35 000 évvel jelenik meg a mai ember – a *Homo sapiens* – Európában, a Kárpát-medencéből életének számos bizonyítéka származik (répáshutai Balla-barlang, Pálffy-barlang, Istállóskői-barlang, Csákvár, Görömböly-Tapolca, stb.).

Kr.e. 8000 – 4500 az átmeneti kőkör idejéből több lelőhely ismert, embercsontlelet eddig nem került elő.

Kr.e. 4500 – 2300 az újkőkör (neolitikum) idejéből több száz emberi települést és temetőt ismerünk (Zengővárkony, Aszód, Bicske-Galagonyás, Kopáncs-Kökénydomb, stb.) Ebben a korban ugyanolyan emberek élnek a Kárpát-medencében, mint mindenütt máshol Európában (mediterránok, alpiak, cromagnoniak, nordikusok, dináriak és kelet-baltiak. Az újkőkört nagy embermozgások, valamint gazdag növénytermesztés és állattenyésztés jellemzi.

Kr.e. 2300 – 1900 között (a rézkör) a lakosság jelentős része állattenyésztésből él és főleg mediterrán hatások érik őket (Polgár-Basatanya).

Kr.e. 1900 – 750 közötti idő a bronzkör. Benépesedés szempontjából mozgalmas korszak; az érkező új lakosok magukba olvasztják a már a Kárpát-medencében élő helyi lakosságot.

Kr.e. 750 – időszámításunk kezdetéig tart a vaskör. Megjelennek a Tisza és Mátra-Bükk hegység közötti területen az iráni magasföldről érkező **preszkíták**, majd a Kr. előtti VII-VI. században az Alföldön az ugyanonnan érkezett **szkíták** – ősi magyar néven a „szittyák” – telepednek meg (Szentés-Vekerzúg, Tápiószentmárton, Tápiószele, Zöldhalompusztá, stb.), akik új lovaskultúrát hoznak. Halottaik fölé halmokat emelnek, gazdag fémművességgel és állattartással rendelkeznek. A Dunántúlra az Alpok keleti feléről a föltehetően illír származású hallstattiak érkeznek, akik a Kr. előtti III. században a Rajna-Marne folyó mentéről jött keltákhoz (Ménfőcsanak, Kölesd-Lencsepusztá, Cece, stb.) hasonlóan az időszámításunk kezdete körül elhagyják a Kárpát-medencét, leszakadt csoportjaik beolvadnak a helyi lakosságba.

A Kárpát-medencében időszámításunk kezdetétől a Kr. utáni V. századig (elméletileg 410-ig) tart a római kör. Szír, albán és más légiók tartózkodnak a dunántúli Pannónia tartományban (Tác, Bogád, Szőny, Csákvár, Dunaújváros stb.). Virágzik a római kultúra, a „törzsi arisztokrácia” római polgárjogot kap, sokan Róma adófizetői és rabszolgái lesznek. A római korban a Kárpát-medencében több nagyváros (Savaria [Szombathely], Scrabantia [Sopron], Arrabona [Győr], Brigetio [Szőny], Sopiane [Pécs], Napoca [Kolozsvár], Apulum [Gyulafehérvár] stb.) épül.

A római kor elején az Iráni-fennsíkról az Alföldre bejönnek a lovas kultúrájú szauromaták,

majd a jazig-szarmaták (Hódmezővásárhely, Szent-Kistőke); megtelepednek és beolvadnak a Kárpát-medence alaplakosságába. A római foglálással csaknem egyidőben megjelennek az ún. „barbár népek” (markomannok, jazigok, alánok, vandálok, roxolánok stb.), akiknek kis része letelepedik, de többségük egy idő múlva továbbvonul.

IV-V. századtól 896-ig tartó időszakot nevezük a népvándorlás korának. Az első időben a Belső-Ázsiából származó **hunok** jelennek meg, akik Kr. után 91-ben, a hsziongnú törzsszövetség bomlása után előbb Turán (Közép-Ázsia) területére (a Csu-folyó vidékére) költöznek, majd a Fekete-tenger északkeleti részén telepednek le. A 360-as években a római császár behívja őket a Kárpát-medencébe, hogy a Tiszántúlon élő gepidákat „kordába tartsák”. Tehát a hunokat behívják, nem zsákmányolni jönnek a Kárpát-medencébe.

406-ban Kelet-Dunántúl (Valéria tartomány) Pannónia, majd 433-434-ben az egész Kárpát-medence (230 km²) területe a hunok szállásterülete lesz; a Szerémséget 441-442-ben népesítik be. A mintegy 35 000 főre becsült, fegyelmezett hun lovas-íjász jelentős szervezettséget jelent; Attila, aki a 390-es években a Kárpát-medencében (talán Tápiószentmárton környékén) születik, a Kr. utáni első évezred egyik legjelentősebb uralkodója Európának. Több nyelven beszél, diplomáciai kapcsolatokat tart fent más népekkel, és fényűző palotát építtet. A hunok földművelők és állattartók, de jelentős az iparuk, fémművességük és kereskedelmük. Egyistenhívők, nyelvükre lefordítják a Bibliát (Szent Jeromos, Kr. u. V. század). Attila 453-ban bekövetkezett halála után – becsült lélekszámuk mintegy 165 000 fő lehetett – a hunok a mezőségi Csigle-mezőre, Csigle-dombra vonulnak, majd onnan benépesítik Erdélyt: ők a székelyek ősei.

A népvándorlás korának **második szakaszát a kései germánok** korszakának nevezzük, bár a gepidák, a keleti- és nyugati gótok, a kvádok és a szkírek már a római korban is bejöttek a Kárpát-medencébe. 526-568 között tartózkodtak itt a Marne-folyó mellől érkezett langobardok, akik a többi germán néppel együtt továbbvonulnak; jelentős embertani nyomot a Kárpát-medence lakos-

ságában nem hagynak.

A népvándorlás korának **harmadik szakaszát a belső-ázsiai lovaskultúrájú avarok** képviselik. Először 568-ban, majd később még két „hullámban” (665-675-ben, majd 710-720 körül) az első türk birodalomból kiszakadva Ordosz vidékéről – Belső-Ázsiából – érkeznek a Kárpátok karéjába, mint zsuanszuánok; menetközben Közép-Ázsiában csatlakoznak a var-ok („tarka lovúak”) népéhez. A Kárpát-medencében letelepednek és az alaplakosság egy részét alkotják. Embertani megjelenésük, kultúrájuk (írásuk, zeneszerszámaik, fémművességük, stb.) hasonló Árpád népének jellemzőihez. Az avarok mintegy 250 évig az egész Kárpát-medence urai.

A szavárd hunok és a türk onogurok – Árpád népe – a Kr. utáni IV. század elején szakadnak ki a második türk törzsszövetség kötelékéből és Közép-Ázsián (Turánon), a Kaukázuson, Magna Hungarián, Levedi törzsterületén és Etelközön át Árpád vezérletével, valamint három, kazároktól leszakadt törzssel együtt bejönnek a Kárpát-medencébe. A magyarság már 838-ban, az Al-Duna-i hadjáratban megismerkedik Atilla király ősi otthonával, és Álmos vezér csapatai már a 860-as években megjelennek a Kárpátok koszorúján belül. A kazároktól leszakadt „kabarok” elfoglalják a bolgároktól az erdélyi sóbányákat. 894-ben meghal Svatopluk morva őrgróf, akinek birtokai a Kárpát-medence északi részeibe nyúlnak bele, így Árpád vezér 895-ben hét – egymással szövetségre lépő türk törzssel együtt – visszafoglalja a Kárpát-medencét, Atilla nagykirály ősi birodalmát. Mivel a Dunántúl 900-ig még Arnulf frank uralkodó tartományának keleti részét alkotja, ezért Árpád népe ezt a területet csak 901-ben foglalja el.

A magyar csapatok tízes, százas, ezres és tízezes egységekben harcolnak. Egy-egy harcos 3-4 tartalék lovat visz magával. A magyarok harci művészetéről Bölcs Leó bizánci császár (Kr. u. 888-911) a „Taktika” című írásában számol be. Leírja, hogy a magyarság „férfiakban bővelkedő független nemzet”, és taglalja az oldaldeszolás magyar nyergét valamint a vas kengyelt, amit a világ a magyarok révén ismert meg. A magyaroknak állandó készenlétben van mintegy 30 000 lovaskatonája, akik 120 000 lóval és legalább 100 tonnányi hadfelszereléssel rendelkeznek. Árpád és utódai ma-

gyar nagyfejedelmek.

907. július 4-ike (5-e?) a pozsonyi (braslauer-purchi) csata napja. Ekkor Árpád Pozsony mellett a többszörös túlerővel szemben legyőzi a fiatal Lajos német uralkodót, aki korábban büszkén jelenti ki: „Ugros eliminandos esse” (a magyarokat ki kell irtani). A csatában elesik Árpád három fia, ő maga is sebet kap, és július 7-én meghal, de a magyarokat nem sikerült kiirtani Európából.

X. század a magyarság európai beilleszkedésének és államalapításának korszaka. Volt mire alapozni életüket, hiszen a Kárpát-medencében van Európa aranykincsének 40 és ezüstkincsének 50 százaléka. Emellett nagy állatállománnyal, ősi növényeikkel, magvaikkal, dugványaikkal és vesszikkel érkeznek; arab és bizánci történetírók (Íbn Ruszta, Íbn Fadlan) nem győznek elég dicséretet zengeni a magyarok „szépségéről”, gazdagságáról, Bizánccal és az arab világgal folytatott bartellkereskedelméről. Korabeli szerzők (frank oklevelek) leírják a „hungarusok” – a magyarok – haditaktikáját és fegyvereit (VI. Bölcs Leó bizánci császár), a Bíborbanszületett Konsztantín császár pedig a honfoglaló törzseket és magát a honfoglalást. A X. században a magyarok 55 európai hadjáratot vezetnek, de jelentős csatavesztésük csak 955-ben, az Augsburg melletti Lech-mezőn volt. A magyar vezérek belátják, hogy Európában nem a belső-ázsiai törzsszövetség, hanem az államiság az elfogadott államforma. Ezért Géza (970 [972] – 997) nagyfejedelem pénzt nyomtat, egész családjával felveszi a római kereszténységet, fiának – Istvánnak – bajor hercegnőt választ feleségül és lerakja a magyar állam alapjait. Géza nagyfejedelem egyistenhitű, keresztény, megalapítja Esztergom városát, Pannónhalmát, Székesfehérvárt és Veszprémet.

960. Taksony vezér letelepíti a besenyőket az országban.

1000. karácsonyán István királyt feltehetően a hunok beavató koronájával megkoronázzák, és ezzel kezdetét veszi az Árpád-ház dinasztikus uralkodása, amely 1301-ig tart. Az Árpád-házi királyok idején a Német-Római Szent Birodalom és a Kelet-Római (Bizánci) Birodalom mellett a Ma-

gyar Királyság Európa harmadik legerősebb állami-politikai és gazdasági egysége. Több európai uralkodó-ház vágya, hogy magyar herceg vagy hercegnő kerüljön udvarába. A világ második alkotmányát – a 720-as izlandi alkotmány után – Szent István fogalmazta meg Imre hercegnek írt intelmeiben. A világ egyetlen uralkodó háza sem adott annyi szentet a világnak, mint az Árpád-ház. Amíg a XIII. század végéig Európában 28 uralkodó házból származó személyt avattak szentté, addig nálunk csak az Árpád-házból 10-et (Szent Istvánt, Szent Imrét, Szent Lászlót, Piroskát [Irénet], Szent Margitot, Szent Erzsébetet, Szent Kingát, Szent Jolantát, Boldog Erzsébetet és tössi Boldog Ilonát). Az Árpádok idején Magyarország bekapcsolódik az európai kulturális-szellemi vérkeringésbe, szerzetesrendek alakulnak, sok monostor és számos város épül. Székesfehérvár a szentföldi út zarándokközpontja, királyi székhely, koronázóváros és királyi temetkezőhely lesz, mint az ország – Esztergom után – második fővárosa.

1074-ben letelepednek az országban a besenyők maradványai, 1235-ben az Iráni-magasföldről érkező jászok, 1243-ban és 1246-ban a kis- és nagy kunok; ezzel befejeződik a Belső-Ázsia felől a Kárpát-medencébe hazát találó nagyállattartó lovas népek betelepítése. Szent István király idejében érkeznek az úzok, a rutének, majd megindul a hospesek („vendégek”) befogadása (németek, szászok, franciák vallonok, olaszok, böszörmények, kálizok, varsányok, szlovákok, románok, ruszinok és zsidók). A magyarság mindig befogadó nép volt és máig az maradt, vendégszeretetéről messze földön híres.

Az Európai Magyar Birodalmat I. (Szent) László király (1077-1095) hozza létre. Uralkodása idején országunk kiterjedt az Adriáig. III. Béla király (1172-1196) Európa leggazdagabb uralkodója évi 23 000 tonna ezüstrrel (a francia királyoknak 17 000, az angoloknak csak 9 000 tonna ezüstje volt). A Kárpát-medencében járó arab utazók megemlítik, hogy az Árpádok idejében a magyarok földjén 78 város virágzott és a XII. század végén 91 monostor működött.

1241. április 11-én a Muhi pusztánál a magyar seregek megállítják az Európára törő mongolokat és ezzel első ízben de nem utoljára védik meg

Európát a pusztítástól. A muhi csata után a mongolok kénytelenek visszavonulni hazájukba. IV. Béla magyar király (1235-1270) helyreállítja az ország rendjét, és végleg letelepíti a kunokat. IV. Béla uralkodása alatt az országban már 89 vár állott.

1301. A „vegyesházi” királyok uralkodásának kezdete. (I.) Károly Róbert (1301-1342) az Anjou Capet-dinasztia tagja, (I.) Nagy Lajos (1342-1382), és leánya Mária királynő (1382-1395) Lengyelországnak is uralkodója, Luxemburgi Zsigmond (1387-1437) német, cseh, itáliai király majd német császár, (V.) Habsburg Albert (1437-1439) és (I.) Jagello Ulászló (1440-1444) lengyel származásúak, V. László (1444-1457) lengyel király is. Vegyes-házi királyaink nagy európai uralkodócsaládokkal tartják fenn a rokonságot, paloták épülnek, és tovább erősödik a hazai kulturális és kereskedelmi élet. 1367-ben Pécssett egyetem működik, és az országban mintegy 20 000 település van. Az 1389-es rigómezei csata után megindul a szerbek beáramlása az országba.

1456-ban az oszmán török hadak Európa felé törnek; Nándorfehérvárnál június 29-én Hunyadi János kormányzó (1444-1453) és az olasz Kapisztrán János kapucinus szerzetes kevés kereszties segítséggel megállítja a törököket; III. Calixtus pápa a győzelmet elősegítendő rendeli el a déli harangszót, amely mai napig működő hagyomány.

1458 (I.) Hunyadi Mátyást 15 évesen megválasztják az ország uralkodójának (1458-1490). Nevelését Vitéz János bíboros vállalja, így válik Mátyás király Európa legnagyobb reneszánsz uralkodójává. Első felesége a cseh Podjebrád Katalin, második a nápolyi Aragóniai Beatrix. A királyi udvarban megfordulnak Európa reneszánsz nagy mesterei (Janus Pannonius, Marzio Galeotto, Botticelli, stb.), kéziratos könyvtára 2500 kötetből áll. Budán 1473-ban Hess András közép-európai első nyomdájában megjelenik a Budai Krónika, Pozsonyban és Budán egyetem működik. A király fekete serege és dunai flottája híres egész Európában. Mátyás idejében ugyanannyi (5,4, mások szerint csak 4,2 millió) ember beszél a magyar nyelvet, mint amennyi az angolt. A nemzetiségek száma az országban mintegy 800 000 fő.

Hunyadi Mátyást a trónon a lengyel II. (Jagello) Ulászló (1490-1516), majd II. Lajos (1516-1526) követi, az utóbbi felesége Habsburg Mária.

1526. augusztus 29. Mohácsnál a magyar és európai zsoldos csapatok mintegy 80 000-es sereggel megütköznek a 200 000 fős török sereggel; az ütközet 6000 magyar, 17 000 vallon zsoldos, II. Lajos magyar király, 7 püspök, 28 főúr és 500 nemes halálával végződik, és ezzel elkezdődik a közel 150 éves török uralom. Az országban két koronázott király van (Ferdinánd [1526-1564] és I. Szapolyai János [1526-1540]).

1524-ben Szulejmán békés elvonulást kér a magyaroktól, hogy V. Károly császár ellen vonulhasson, de ezt a királyi udvar megtagadja. Így a szultán hadjáratot indít a magyarok ellen. Buda török általi elfoglalása után (1541-ben) az ország három részre szakad; 1. a Tiszától keletre eső területre, az Erdélyi Fejedelemségre, 2. az ország nyugati részére, a Habsburgok által bekebelezett Magyar Királyságra és 3. az ország középső, törökök által megszállt területre.

A magyar szellemi élet jelentős részben Erdélyben főleg Nagyváradon folytatódik, amely a magyar állam menedékhelyévé válik. Báthory István nemcsak erdélyi fejedelem, hanem 1575-től Litvánia és Lengyelország királya is. Bocskai István 1605-től nemcsak Erdély, de Magyarország fejedelme is; győztes szabadságharcot vív a német seregek ellen. Erdély aranykora Bethlen Gábor (1620-1629) és I. Rákóczi György (1630-1648) uralkodása idején köszönt be. Állami monopólium lesz a sókivitel, a méhviasz, a méz, a szarvasmarha-eladás, az állatbőr és az ércek értékesítése. Az 1568-as tordai országgyűlés a világon először deklarálja a vallásszabadságot. A Magyar Királyság trónjára 1526 decemberében Habsburgok kerülnek, akik 1918. november 13-ig meg is tartják a trónt.

A török hódoltság területe főleg az Alföldet foglalta magában. A közel 150 éves török „megszállás” idején a kisebb települések megszűnnek, ugyanakkor számos város épül. Nagy népességmozgás jellemzi e kort, de a gazdasági élet nem omlik össze; a törökök által megszállt területekről jelentős méreteket ölt a vörösbőr (kadarka), a szilajmarha, a bakonyi sertés és a gabonakivitel.

TÖRTÉNELEM

1686. Budát XI. Ince pápa pénzügyi támogatásával összeálló szövetséges csapatok Lotharingiai Károly fővezérével visszafoglalják a törököktől; Lotharingiai Károly 62 000-es seregében 15 000 magyar katona harcol. A török megszállást gyakorlatilag az 1697-es zentai csatáig, illetve 1699-ig számítják. Ezt követően az országrészek újra Magyar Királysággá egyesülnek. I. Lipót császár Erdélyt német tartománnyá teszi, a várakat felrobantja, németeket, szerbeket és románokat telepít az országba. 1718 után a Temesköz is felszabadul a török uralom alól, de nem csatolják Magyarországhoz, hanem Temesi bánság („Bánát”) néven külön tartomány marad. A törökök távozása után újabb telepések (szlovákok, „görögök”, svábok) jönnek az országba; számuk megnő, és a gazdaság felvirágzik. Ebben az időben az ország még termékefelesleggel is rendelkezik.

1687. A magyar országgyűlés elismeri a Habsburg dinasztia örökös királyságát; a Habsburgok sok idegent jutalmaznak magyar nemességgel. Az ország bányakincseit zálogba adják, a magyarság rovására a betelepítetteknek kedveznek, az adókat duplájára emelik és betiltják a szabad vallásgyakorlást.

1699. január 26. II. Musztafa és I. Lipót között megkötött karlócai béke értelmében Erdély is Habsburg kormányzás alá kerül. Névlegesen ugyan a magyar korona alá tartozik, de valójában Magyarországtól közigazgatásilag független, különálló tartományként kezelik.

1703. A Habsburgok ellen nem jön létre a francia és a lengyel szövetség. Több ízben történik kísérlet arra, hogy az ország megszabaduljon a Habsburg elnyomás alól; legjelentősebb II. Rákóczi Ferenc szabadságharca. II. Rákóczi Ferenc kiadja a jelszót: „Cum Deo pro patria et libertate” (Az Istennel a hazáért és a szabadságért). Létrejön a Habsburgok elleni nemzeti egység. II. Rákóczi Ferenc 1704-ben erdélyi fejedelem, 1705-ben Magyarország „vezérlő fejedelme”.

1711. április 30-án a majtényi síkon II. Rákóczi Ferenc és a kurucok kényszerűségből leteszik a fegyvert („szatmári béke”).

1723. A Pragmatica Sanctio törvényesen rendezi a

Habsburg uralkodó és a magyarországi rendek viszonyát.

A Habsburg Birodalomban főleg Mária Terézia (1740-1780) és fia, II. József (1780-1790), a felvilágosult abszolutizmus szellemében uralkodik; ráébrednek a paraszti réteg fontosságára, mert ők fizetik a legtöbb adót. Tizenegy magyar huszárezred ontja vérét Habsburg érdekekért Európa hadszínterein (gróf Hadik András, Nádasdy Ferenc, stb.).

A reformkor idején kiemelkedő személyiség József nádor, („osztráknak született és magyarként halt meg”), akinek 1797-1847 közötti nádorsága idején számos intézmény (Magyar Tudós Társaság, Széchényi Könyvtár, Ludovika Akadémia, stb.) jön létre. Széchényi Istvánnal az élen az országban több jelentős építkezés zajlik (Tisza-szabályozás, Lánchíd-alagút, Pest nagyvárosiasodása, stb.).

II. József halála után az osztrák udvar nem tetzése ellenében beköszönt a magyar nyelv, irodalom, viselet, zene, tánc új virágkora. A felvilágosodás Magyarországon számos irodalmi és művészeti alkotás motiválója. Az osztrák elnyomás egyre erősödik, amit a szabadságot szerető magyarok nehezen tűrnek. A reformkor idején jelentős magyar személyiségek (gróf Széchényi István, Kossuth Lajos, Wesselényi Miklós, Kölcsey Ferenc, Deák Ferenc, stb.) állnak az ország érdekeit védők élére. Az ország „ébredése”, a nemzeti radikálisok (Petőfi Sándor, Vasvári Pál, Tancsics Mihály) Magyarország Európához való felzárkózását eredményezi.

1848. március 15. A márciusi fiatalok Petőfi Sándor költő vezetésével vér nélküli forradalmat robbantanak ki, és érvényt szereznek a nemzet követelésének, a „12 pontnak”. Március 17-én gróf Batthyány Lajos önálló független és felelős magyar kormányt alakít, április 7-én megalakul az első független magyar kormány és felszámolják a feudális rendszert. V. Ferdinánd április 11-én szentesíti Magyarország függetlenségét és kimondják Magyarországot és Erdélyt egyesítését. A ruszokat és a szlovéneket kivéve a szerbek, a szlovákok, a horvátok és a románok szembe fordulnak a magyar szabadságharcra. 1848 nyarán a bécsi

udvar elérkezettnek véli az időt, hogy Magyarországon visszaállítsa teljhatalmát. Szeptember 11-én Jellasics 35 000 főnyi seregével átlépi a Drávát; támadását szeptember 29-én Pákozdon leverik.

1848-49-es forradalom és szabadságharc Magyarország újkori történelmének meghatározó eseménye, a nemzeti identitás egyik alapköve. Szerves része az 1848-as európai forradalmi hullámnak, de egyedül a magyarság jutott el a sikeres katonai ellenállásig. Az osztrákok csak a cári Oroszország beavatkozásával tudnak győzni.

1848 szeptember. Az osztrákok lemondják Batthyány kormányát, Erdélyben kitor a román népfelkelés. Október 30-án Schwechat mellett az osztrákok győznek, Erdélyben egyedül Háromszék folytatja a szabadságharcot. Az európai forradalmak nagy részét már leverték, Windisch-Grätz a magyar csapatok ellen vonul (téli hadjárat). A magyar országgyűlés 1849. január elejétől május 31-ig Debrecenben ülésezik, majd április 2-a és május 21-e között megindul a „dicsőséges tavaszi hadjárat”, amely Erdély, Komárom és Buda ideiglenes felszabadításával (április 23) végződik.

1849. június közepén 200 000 főnyi orosz sereg tör az országra; Görgey Artúr serege csak 30 000 emberből áll. Görgey augusztus 13-án Világos mellett az oroszok előtt leteszi a fegyvert.

1849. október 6. Kivégzik Aradon a magyar forradalom 13 tábornokát, több száz tisztet és polgári személyt halálra és várfogságra ítélnek; a foglyul ejtett magyar (főleg székely), lengyel és német katonákat besorozzák az osztrák hadseregbe. A császáriak évekig folytatják a megtorlást. A neoabszolútizmus – a rákényszerítés és a megtorlás – kora következik, amely az Osztrák Császárság Poroszországtól elszenvedett katonai vereségéig (1859 és 1866) tart.

1867. július 28-án Ferenc József megkoronázása (június 8.) után szentesíti a kiegyezési törvényt, amely révén létrejön az Osztrák Császárság és a Magyar Királyság között egy „elméletileg” paritás elvű dualista állam, az alkotmányos Osztrák-Magyar Monarchia, amely 1918-ig az I. világhá-

ború végéig áll fenn. A kiegyezés ugyan nem biztosítja Magyarország teljes függetlenségét, mégis reális kompromisszumot és mintegy 50 éves „viszonylagos” békés életet és gazdasági fejlődést jelent. Ebben az időben Magyarország a korábbi agrárországból a XX. század elejére jelentős exporttevékenységet folytató agrár-ipari országgá válik. Magyarország gazdasága az osztrákokénál és az azonos léptékű Európa gazdag államaiénál (Belgium, Hollandia, Norvégia, Nagy-Britannia, stb.) gyorsabban növekszik. Az Osztrák-Magyar Monarchiának az I. világháborús katonai vereség és a nemzetiségi mozgalmak vetnek véget.

1896. a millennium éve; az ország a honfoglalás 1000 éves jubileumát ünnepli. Felpezsdül a szellemi és nemzeti politikai élet, a főváros arculatát máig meghatározó épületek, intézmények igazolják a magyarság tehetségét és hazaszeretetét.

A századfordulón az európai nagyhatalmak katonai szövetségbe tömörülnek, hogy érvényesíthessék hatalmi törekvéseiket. Az egyik oldalon Németország és a Monarchia, vele szemben kezdetben Anglia, Franciaország és Oroszország áll, majd csatlakozik Japán, Törökország, Olaszország és Románia. A fronton mintegy 20 millió katona harcol. Az első világháborút Ausztria robbantja ki; a magyar katonákat a keleti és az olasz fronton egyaránt bevetik. Veszteségeink (Gorlice, Doberdo, Piave, Isonzo) hatalmasak. 1917. április 6-án az Amerikai Egyesült Államok is hadat üzen Németországnak, ezzel eldőlt az első világháború sorsa. Magyarország a vesztesek között van.

1918. november 13-án IV. Károly király lemond a magyarországi államügyekbe való részvételről, de a trónról nem. November 16-án kihirdetik a Független és Önálló Magyar Népköztársaságot, és 1919. március 21-én a Tanácsköztársaság létrejöttével kezdetét veszi a Vörös Terror. Július 31-én Magyarországot megszállják a világháborút megnyerő antant országok csapatai.

Az első világháborút lezáró ún. Párizs környéki békek keretében az 1920. június 4-én Trianonban aláírt szerződés Magyarországot nemzeti állammá minősíti. A mintegy 18,3 millió lakosú történelmi Magyarország területének 67,3 %-a és lakosságának 58,4 %-a a környező országokhoz kerül.

TÖRTÉNELEM

1920-ban a megcsonkított Magyarország 7 986 875 főre csökkentett lakóinak 89,6 %-a magyar anyanyelvű. Trianon után 426 000 magyar kényszerül szülőföldje elhagyására és Magyarországra menekülésre és mintegy 3 227 000 magyar kerül új államok határai közé. A trianoni békeszerződés által kijelölt új határok szétszabdadják az addig jól működő kárpát-medencei földrajzi és gazdasági egységet. Közép-Európában új nemzeti-ségi politikát generálnak, amelyek végső soron hozzájárulnak a II. világháború kitöréséhez. Az antant hatalmak a mai napig semmit nem tartanak be a békediktátum rájuk vonatkozó, vállalt kötelezettségeikből. Ezt a jogellenes magatartást azóta senki sem kéri számon rajtuk.

1920 márciusában Horthy Miklós ellentengernagy a Magyar Királyság kormányzója lesz. 1921 tavaszán IV. Károly király sikertelen puccskísérletet hajt végre a királyság visszaállítására. Megalakul Bethlen István kormánya, Magyarországot felveszik a Népszövetségbe. Horthy Miklós országvezetése idején a csodával határos módon a csonka Magyarország magára talál, iskolák épülnek, felporzol a gazdasági (autógyárak, repülőgépgyárak, vasművek stb.), a szellemi (tudományos, színházi, operaházi, zenei) élet, és a mezőgazdaság a népfőiskolák szervezésével fölvirágzik. Hazánk ismét jelentős tényező lesz Európában.

Adolf Hitler célja a francia hegemonia megtörése és a Szovjetunió felszámolása. Nagy-Britannia 1939 végén lép be a világháborúba. Imrédy Béla után 1939. február 16-án gróf Teleki Pál lesz a magyar miniszterelnök, aki megpróbál semleges maradni. Teleki Pál nézete, hogy „a német vereség a mi vereségünk is lesz, de a német győzelem a mi pusztulásunk!” Magyarország sokáig megtartja semlegességi politikáját, de kényszerűségeiből elkötelezi magát Németország oldalán. Horthy Miklós kormányzó és Kánya Kálmán Varsóban németellenes olasz-lengyel-jugoszláv-magyar „horizontális tengelyről” tárgyal.

1938. november 2-án a Felvidéket, 1940. augusztus 30-án Észak-Erdélyt és Székelyföldet (43 591 km², 1 123 000 magyar) visszacsatolják az anyaországhoz; Bácskát, Baranyát és a Muraközt is visszaveszik a magyarok.

1940. szeptember 27-én Németország, Olaszország és Japán háromhatalmi egyezményt köt, amelyhez Magyarország 1940 novemberében csatlakozik. Németország 1941. június 22-én megtámadja a Szovjetuniót, június 27-én a kassai provokáció után Magyarország tudomásul veszi a hadiállapotot a Szovjetunióval. 1943 novemberében Európában megindul az amerikai offenzíva.

1943. január 12-én a második magyar hadsereg a Don-kanyarban Voronyezsnél vereséget szenved; 41 000 magyar katona elesik, és 28 000 orosz fogóságba kerül. A német vereség elkerülhetetlenségét látva Horthy Miklós kormányzó 1944. augusztus 24-én megpróbál átállni a szövetségesek oldalára, de a németek megszállják Magyarországot; Hortyht lemondatták és rövid időre a nyilaskeresztes párt veszi át a hatalmat.

1944. augusztus 25-én a szovjet csapatok átlépik a magyar határt. 1944-1945 telén az orosz front óriási pusztítást végezve végigvonul Magyarországon; a Szovjetunió megszállja az országot. Második világháborús emberveszteségünk mintegy félmillió emberre (300 000 katonára és sok polgári áldozatra) tehető.

1945. február 13-án befejeződik Budapest ostroma. Az ország infrastruktúrája elpusztul, a nemzeti vagyon jelentős részét a németek és a szovjetek elrabolják. Valamennyi visszacsatolt ország-részt (Felvidéket, Erdélyt, Kárpátalját, Bácskát, Muraközt és a Vajdaságot) elveszítjük, Pozsony előtt még három falut is elcsatolnak a magyaroktól, sőt, az Órvidék egy része is a vesztesek oldalán álló osztrákok kezébe kerül.

1945. február 4-11. A Krimben összeül a jaltai konferencia, július 17 - augusztus 2. között zajlik az Amerikai Egyesült Államok, Anglia és a Szovjetunió Potsdam-i értekezlete, amelyen Magyarország békeszerződése szerepel.

1947. február 10. A „második Trianon”, amely a párizsi béke aláírásával ér véget, amelynek értelmében Magyarország határai a trianoni határokkal egyezik meg, és a Szovjetunó megszállási övezetébe kerül; Rákosi Mátyás vezetésével a Magyar Kommunista Párt szerzi meg a hatalmat. Annak

ellenére, hogy az 1945. november 4-ei választást 57 %-al a Független Kisgazda Párt nyeri meg, a kommunista párt megfélemlítéssel, lejáratással, gyilkosságokkal, koncepciós perekkel (mintegy 1 millió embert vontak ügyészi eljárás alá) és családokkal kiszorítja ellenfeleit (mintegy 30 ezren kerültek rendőri őrizetbe), majd a baloldalt 1948-ban Magyar Dolgozók Pártja néven egyesíti. Kialakul Sztálin és Rákosi Mátyás személyi kultusza, az egypártrendszer és a totális diktatúra. Megtörténik az államosítás, az egyházi iskolák fölszámolása, a nagy földbirtokok megszüntetése (kolhozosítás), és az értelmiségi réteg kitelepítése Budapestről (mintegy 13 ezer főt érintett a rendelet).

1953. Meghal Sztálin, az ország miniszterelnökének Nagy Imrét nevezik ki, aki mérsékli a parasztság terheit és felszámolja az internálótáborokat. 1954-ben a kommunista központi vezetés jelentős része Nagy Imre mellé áll, aki megszervezi a Hazafias Népfrontot. 1955 tavaszán Moszkva minden tisztséget elvesz Nagy Imrétől, a miniszterelnök Hegedűs András lesz. Rákosi Mátyás beismeri, hogy Rajk László belügyminiszter korábbi pere és kivégzése provokáció alapult. A kommunista párt főtitkára Gerő Ernő lesz.

1956. október 23. Budapesten az egyetemi ifjúság békés tüntetést tart, amely 200 000 fős tömegtüntetéssé alakul. A Magyar Rádió előtti fegyvertelen tömegre a pártvezetés véres sortüzet zúdít; még aznap éjjel megkezdődik a fegyveres felkelés. Az '56-os forradalom és szabadságharc előkészíti a kommunista rendszer bukását, rövid időre visszaadja nemzetünk (tudatosan tönkretett) önbecsülését és identitását. Bár a pártvezetés megígéri a szovjet csapatok kivonását, a többpártrendszer visszaállítását, a Varsói Szerződésből való kilépést, a nyugati hatalmak biztosítják a Szovjetuniót, hogy nem nyújtanak fegyveres segítséget a magyaroknak. A Szovjetunió november 4-én hadüzenet nélküli háborút indít Magyarországon ellen. A több napon át tartó hősies ellenállás ellenére a szabadságharc elbukik az egész világ asszisztálása mellett; 2 652 magyar állampolgár meghal, 19 226 megsebesül, és mintegy negyedmillió magyar elmenekül az országból. A vonatok megindulnak a gulágok felé, zsúfolva magyar civi-

lekkal és szabadságharcosokkal.

1956 végén a Szovjetunió Kádár Jánost helyezi az ország élére, aki 1957 januárjától a forradalom és a szabadságharc résztvevőivel szemben kegyetlen megtorlást alkalmaz. A kommunista párt felveszi a Magyar Szocialista Munkáspárt nevet. Egyre erősebb a lakosság megfigyelése és a zsarolással kikényszerített besúgóhálózat. Mintegy 800 ezer párttag élvezi a tagság előnyeit.

1968. A kommunista párt megpróbálkozik néhány piaci újítással, amit „gazdasági mechanizmusnak” neveznek, de semmilyen jelentős eredményt nem érnek el.

1970. Az ország a nyugati államoktól egyre több kölcsönt vesz fel, amit nem tud visszafizetni. Megjelennek az ellenzéki csoportok és a reformkezdeményezések. 1979-1989 között főleg az állami eladósodás okán inog a Kádár-rendszer, majd 1989-ben bekövetkezik a rendszerváltás. A hatalmat a kommunisták átadják, mert nem tudják tovább finanszírozni a költségvetést.

1989. június 27. Németh Miklós kormányának külügyminisztere, Horn Gyula és az osztrák külügyminiszter, Alois Mock a sajtó nyilvánossága előtt, a Szovjetunió megkérdezése nélkül lebontja az Ausztria felé épített műszaki zárat („vasfüggönyt”), ami 160 000 Német Demokratikus Köztársaságban (NDK-ban) élő állampolgárt vonz Magyarországra, akik innen Nyugatra távoznak.

1989. október 23. Szűrös Mátyás kikiáltja a Magyar Köztársaságot.

1990. március 25. Új szabad választások. A köztársasági elnök Göncz Árpád, a miniszterelnök a Magyar Demokrata Fórum vezetője, Antall József lesz. A miniszterek jelentős részének nincs kormányzati és vezetési gyakorlata, így komoly nehézségeik akadnak.

1991. június 19. Az utolsó szovjet katona elhagyja az országot.

1993-ban Antall József súlyos betegség következtében meghal, helyét ideiglenesen Boros Péter

TÖRTÉNELEM

tölti be. 2004-ben a választásokon újra a kommunista párt győz, a miniszterelnök Horn Gyula lesz. Az ország eladósodása fokozódik, a kommunista párt új formában megerősödik, elkezdődik a rablóprivatizáció.

1998-ban Orbán Viktor vezetésével a Fialat Demokraták Szövetsége (FIDESZ) kerül kormányra. 1999-ben Magyarország tagja lesz a NATO-nak. A FIDESZ a kormányzást csak egy cikluson keresztül tudja megtartani; 2002-től ismét a Magyar Szocialista Párt kerül uralomra Medgyessy Péter, majd Gyurcsány Ferenc vezetésével. Magyarország 2003-ban csatlakozik az Európai Unióhoz. A rablóprivatizáció folytatódik; stratégiai fontosságú intézmények magánkézbe kerülnek, erősödik a külföldi „multik” befolyása. Nő a munkanélküliek száma, romlik az egészségügy és az oktatási színvonala. Az ország politikai és gazdasági helyzete mélypontra jut, felvett kölcsönei a csőd felé vezetik az országot. A közbiztonság egyre elviselhetlenebb, az országban káosz uralkodik, az emberek előrehozott választásra várnak. Gyurcsány Ferenc miniszterelnök többszöri felszólítás ellenére sem mond le, pártja a pártelnök-miniszterelnök túsza lesz.

A magyarok lélekszáma az anyaországban 10 millió körüli, az elcsatolt részeken és más országokban mintegy 5 millió. A magyarság

Belső-Ázsiából Európa szívébe érve jelentős mértékben meg tudta tartani élettani adottságait, nyelvét, szellemét- és tárgyi kultúráját. Népdalaink száma mintegy 200 000 körüli, táncvilágunk egészen sajátos, ősi mese- és mondavilágunk gazdag, népművészetünk különbözik minden európai népétől, és még őrizzük ősi ételkultúránkat, amely Európában egyedülálló. Ha Nobel-díjas tudósainkat 10 milliós országra számítjuk, akkor ebben a világon negyedikek, az elért sporteredményekben pedig ötödikek vagyunk. Zeneszerzőink (Liszt Ferenc, Bartók Béla, Kodály Zoltán, stb.) és költőink sokat adtak a világnak, feltalálóinknak se szeri se száma.

1985-től máig a Kárpát-medence őshonos magyarsága több mint 2 millió lélekkel fogyott. Ugyanakkor a magyar vidék kezd magára találni; soha ennyi nemzeti gondolkodású intézmény, civil szervezet nem jött létre az országban, mint az elmúlt évben. A magyar emberben tudatosul, hogy a mainál volt már rosszabb és kilátástalanabb helyzetben is, de összefogással és munkával mindig megtalálták a kiutat. Ez a folyamat játszódik le szemünk előtt. Az ország talpraállítását az emberek erősödő identitástudata, múlttudata és tehetsége garantálja, ha alkalmas vezetőt találnak. Tehetségükkel, kultúrájukkal, mezőgazdasági adottságaikkal, elkötelezett keresztény hitükkel működő polgári demokráciában ismét Európa élvonalába juthat Magyarország.

Nándorfehérvár látképe - fametszet (Internet)